

Становище на дисертационен труд на тема

„Формиране на литературни и социолингвистични компетентности у учениците в НУВ чрез съвременната литература за деца“

за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ по ПН 1.3.

Педагогика на обучението по /Методика на обучението по БЕЛ/

Автор: докторант Теодора Янкова Вълева

Рецензент: проф. дпн Янка Мерджанова, ФП, СУ „Св. Климент Охридски“

Научен р-л: проф. дпн Нели Иванова, ФП, СУ „Свети Климент Охридски“

Обща характеристика на труда и кандидата: кандидатът е филолог по образование, дългогодишен учител по БЕЛ и английски език. Автор на произведения и текстове за деца, съавтор и в програмна обучаваща система „Заедно“, одобрена от МОН. Цялата характерология и професионален път на Теодора Вълева я заявяват като принадлежаща и съответна на съвременната практика на българското образование за оgramотояване и личностно развитие на малките ученици. Дисертационният труд е разработен в 163 с. текст, вкл предговор и три части, библиография и заключение. Разполага със 7 приложения от 51 страници, 17 таблици, 3 фигури, 4 диаграми, 2 графики и 16 хистограми. Библиографската справка съдържа 99 заглавия, 14 от които на латиница. Трудът свидетелства за автентичен, последователен, хомогенен и целенасочен авторски процес, осигурен от професионална компетентност и постигната достатъчна научна педагогическа осведоменост и култура. Стилът и езикът на Т. Вълева са издържани в изискванията на съвременния научен текст.

Съдържателна оценка: Първа глава представя концептуалната постановка на изследването и се фокусира върху процеса на формиране на литературна и социолингвистична компетентност /ЛСЛК/ чрез обучението по БЕЛ; възрастовата характеристика на учениците 1-4 клас и възможностите на литературата за деца в този контекст. Втора глава визира дизайна на изследването и ключовия Модел за формиране на ЛСЛК. Обосновава се идеята за тяхното едновременно развитие. Трета глава анализира данните от проведеното изследване в трите му етапа – предварителен с анкетиране на начални учители, родители и диагностика на постижения на ученици; експертно оценяване на модела; апробация и анализ на резултатите ѝ чрез структурирано интервю с учители. Много ясно е определена структурата на изследователската извадка и нейното разпределение в отделните етапи на проучването – 40 ученици от контролна и експериментална групи за първи и трети етап; 150 начални учители за анкетно проучване първи етап, 40

родители за първи етап; 12 експерти във втори етап и някои в трети. Авторът е реализирал мащабна, продължителна работа и на теоретическо равнище, и на терен в съответствие с поставената цел да се конструира модел за формиране на ЛСЛК у малките ученици. Целен е обхватът и на учители, и на ученици, и на родители с тяхното специфично участие в този сложен процес. Постигнато е равнище на *методическа зрялост и самочувствие* като действащ учител-методик; *изследователска опитност* за подготовка и използване на адекватен и разнообразен емпиричен инструментариум; *експертна компетентност* по отношение на нормативната база и учебна документация по БЕЛ за начална степен на образование; *научна текстова компетентност* за аналитично обяснително излагане на авторските идеи.

Приноси моменти: авторът определя приноси и на теоретическо, и на приложно равнище. Приемам ги съдържателно, но смятам, че все още **авторката не е съумяла да открие тъкмо специфичното в тях**. Виждам **четири съществени** приноси момента в труда на Т. Вълева, като част от техния потенциал виждам в по-нататъшни нейни изследвания:

1. **Теоретично обоснован** концептуален **компетентностен** модел за **едновременно** формиране на Литературна и Социалингвистична Компетентност в начален етап на средното образование чрез обучението по БЕЛ.
2. Конструиране на **комплекс от методически идеи, методи и инструменти** за формиране и развитие на ЛСЛК в 4ти клас чрез обучението по БЕЛ и литературата за деца.
3. Емпирично проучване **първо**, на равнището на сформированост на ЛСЛК в 4ти клас чрез постиженията на учениците и мнението учители и родители; **второ**, на качеството на концептуалния модел чрез експертно проучване на специалисти.
4. Аprobация в образователната практика на Модела и **оценяване на възможностите му за устойчиво системно прилагане и за ирадиращо внедряване в съвременното обучение по БЕЛ 1-4ти клас**.

Автореферат и публикации: Т. Вълева представя 5 самостоятелни научни публикации и автореферат, съответен на дисертационния труд.

Препоръки и въпроси:

1. **Въпрос:** кои от възрастовите особености на 4-токласниците са най-детерминиращи и определящи за спецификата на тяхното литературно и

социолингвистично развитие и как авторката ги отразява /проектира/ в Модела?

2. **Въпрос:** Как докторантката си представя **непосредствената практическа полза и последици** от своята работа в училище? Как вижда **мултиплицирането на ефектите в по-широк план** и би ли го описала?

3. **Кои от методическите си идеи** докт. Вълева отстоява като **действително нови** за българската образователна практика?

4. Във връзка с тези въпроси е и **основната препоръка** към автора да си изясни и очертае **основните новаторски характеристики в методите и активностите**, които предлага на учениците, новаторските характеристики на инструментите и задачите за работа.

Заключение: В резултат на направения анализ и оценка, с убеденост предлагам на уважаемите членове на научното жури *да присъдят образователната и научна степен „доктор“ по ПН 1.3. Педагогика на обучението по /Методика на обучението по БЕЛ/ на докторант Теодора Янкова Вълева.* И процедурата, и трудът, и реализираните научни теоретико-приложни приноси съответстват на изискванията на ЗРАСРБ и на високото равнище на научно-изследователска дейност, поддържано от ФП на СУ „Свети Климент Охридски“.

София

Автор на становището:.....

05.06.2023

/проф. дпн Янка Мерджанова/